

Іст орія гуманного ст авлення до т варин у Ст аниславові

З розвитком людської цивілізації все більшого значення набувають гуманітарні аспекти у ставленні до живої природи, зокрема до тварин. На практиці це виливається в організацію товариств задля недопущення жорстокого ставлення до тварин та впровадження гуманістичних ідей. У другій половині XIX ст. у Галичині з ініціативи священика і професора германістики Львівського університету Євгена Яноти було організоване Галицьке товариство охорони тварин.

Товариство було зареєстроване рескриптом намісника Галичини від 12 лютого 1876 року №5832.

У перший рік після реєстрації кількість його членів становила 254 особи. Друкованим органом товариства був журнал «Місячник» – перший природоохоронний часопис у Галичині, який виходив до 1915 року. У 1886 р. наклад часопису становив 1020 екземплярів.

З історичних джерел відомо, що у Станиславові осередок Галицького товариства охорони тварин був організований у 1890 році. Ініціатором його створення виступив Тадеуш Пашковський. Ще до реєстрації статуту Станиславівської філії товариства у Галицькому намісництві він зумів організувати 23-х однодумців, хоча мінімально допустима кількість членів для реєстрації товариства повинна була становити лише 10 осіб.

Тож першими членами Станиславівської філії товариства були: Антоній Матула – поштовий працівник, В. Аргансинський – працівник суду, Тадеуш Пачковський – працівник магістрату, Роман Гендриховський – практикант у магістраті, Мацей Шишковський – працівник пошти, Василь Валянський – вчитель, Казимир Ментлевич – урядовець на залізниці, Ян Стоклосінський – залізничний касир, Зіглер – працівник пошти, Йозеф Вєжейський – секретар магістрату, Антоній Вєжейський – технік, Ян Маярановський – судовий радник, Феліціан Марценкєвич – редактор газети «Кур'єр», Ян Майєр – практикант на залізниці, Йозеф Блажовський – учень, Сільвестр Кіяновський – урядовець метрологічного бюро, Кароль Гусвальд – торговець, Петро Зубчинський – інспектор поліції, Станіслав Стоклосінський – учень машиніста паровоза, Копчинський – практикант податкового відділу, а також містяни Станиславова – Бергард та Карпінський.

Ще до офіційної реєстрації в органах державної влади однодумці взялись до роботи. Першою їхньою справою була співпраця з місцевим ветеринарним лікарем Якобом Фрухтою, який зголосився представляти товариство як експерт при вирішенні справ щодо жорстокого поводження з тваринами та допомагати у тавруванні коней.

Прояви жорстокості

Про негуманне ставлення станиславівської громади до свійських тварин довідуємося зі статті станиславівського вчителя Йозефа Поцєя, яка з'явилась у 1895 р. у часописі «Місячник». Автор відзначав, що у Станиславові є випадки зневажання тварин. Він підтверджував це тим, що

містом бігає велика кількість бездомних собак, які їдять болото, спостерігається жорстоке поводження з тваринами при їх реалізації на ринку.

Також дописувача вразило жорстоке відношення до коней при будівництві залізниці, яку в той час прокладали зі Станиславова до Воронєнки. Крім того, молодь займалася тим, що добивала палицями зайців, які тікали від паровоза. А здеморалізовані молоді люди дійшли навіть до того, що отримували задоволення від ловіння мишей і вкидання їх у вогонь.

Але найбільше автора статті вразила «здичавіла» станиславівська молодь, яка витягувала з гнізд пташенят і виколювала їм очі. З цього приводу він подав заяву до станиславівського старости. На його думку, це було спричинене великою соціальною нерівністю, яка існувала між мешканцями Станиславова та приміських сіл. Разом з тим, Й.Поцєй вказував і на позитивні зрушення: велику справу у селі Хриплин зробив пан Глуховський, який взяв під контроль утримання селянами рогатої худоби.

Крім товариств, за охорону тварин виступала й місцева преса. Газети картали поліцію, яка у Станиславові, на відміну від інших міст, не карала порушників за жорстоке поводження з тваринами. Зокрема писали, що «на вулиці Бельведерській багато фір виїжджають з млину, перевантажені мукою». Читачі часопису «Станиславівська хроніка» (1885 р.) вказували, що з порушенням норм законодавства у місті залучають до роботи покалічених коней. Відзначалось, що по селах біля Станиславова сотнями вибивають коней на шкіру, і на цьому дуже заробляють євреї, які самі скуповують коней. Колись вони говорили: «Давайте шкіру», тепер – «Дайте коней».

Розширення впливу

З 1909 р. у Галицькому товаристві охорони тварин проведено інституційну реформу, і у Станиславові організовано окружний осередок товариства. Територія, на яку поширювалася діяльність товариства, охоплювала не лише Станиславів, але й інші повіти. Зокрема, в 1911 р. до Станиславівського окружного товариства охорони тварин входила Бучацька філія, керівником якої був професор Білоус; Ходорівська філія, якою керував урядовець залізниці Хшановський; Галицька філія з керівником – урядовцем залізниці Новіцьким і Жидачівська філія з начальником залізничної станції Каутом на чолі.

17 квітня 1910 р. у Станиславівському окружному товаристві охорони тварин відбулося засідання, протокол якого свідчить, що товариство збільшилося до 260 членів, дохід його складав 215 крон і ледве покрив усі видатки. На зборах порушували питання про велику кількість бродячих собак, які заполонили Станиславів. Вказувалось, що цьому сприяє низька культура населення сіл, які межують з містом, оскільки їхні мешканці підкидають у місто щенят. Для впливу на несвідомих селян на зборах було заплановане проведення спільно з органами влади інспекції щодо утримання селянами собак та кішок. Для організації перевірки вирішили направити звернення до магістрату.

Також збори ухвалили рішення висловити подяку за співпрацю редакції «Кур’єра Станиславівського», міській поліції та її керівнику Луковському, бургомістру. Шляхом голосування було вибрано керівництво товариства, до якого ввійшли: керівник – Людвік Ейсельт, заступник – Генріх Раух, секретар – Кароль Ковалик, бухгалтер – п. Кошик, професор гімназії. До президії увійшли пп. Ернестина Домішкова, Оскар Домішек, Теодор Рубчак, Ян Голембовський, Рюцкер, Гродецький, Фохмолк.

Слід відзначити, що зі Станиславова у 1911 р. заслуженими членами Галицького товариства охорони тварин були Ернест Домічек і Людвік Ейсельт, а до звичайних членів належав Францішек Погорецький. Делегати Станиславівського осередку брали активну участь у роботі центральних органів у Львові. На з'їзді Галицького товариства охорони тварин, який проходив 30 квітня 1911 р., Станиславівський осередок представляв Оскар Домічек.

Того ж року, 23 серпня, товариство організувало фестини у парку на вул. Грюнвальдській, в яких взяли участь 700 відвідувачів, а дохід склав 130 крон. Свято супроводжувала пропаганда гуманного ставлення до свійських тварин, про що з'явилася замітка у «Кур'єрі Станиславова». З метою контролю за гуманним ставленням до тварин на ринках члени товариства проводили щоденні чергування. Для членів організації було виготовлено 500 значків з емблемою Станиславівського товариства.

Чергові загальні збори Станиславівського товариства відбулися 23 лютого 1913 р. у художній залі вчительської семінарії. На зібранні, де були присутні 46 членів, заслухали дві доповіді та провели голосування для обрання керівництва. Керівником товариства знову обрали Людвіка Ейсельта, а заступником стала Ернестина Домішкова, секретарем – Якоб Сільбербарх, бухгалтером – Фердинанд Вішнєвський. До президії товариства увійшли Генрик Раух, Еміл Шайєр, Ян Ліс, а до ревізійної комісії – Кароль Хіловський, Гелена Майєр, Михайлина Зелінська.

Товариство звернулося до магістрату через те, що корів ведуть по ожеледиці на ярмарок. Незадоволення викликали і торгівці кіньми, які не підгодовували тварин на ярмарках, а також – жорстоке поводження з кіньми при їх використанні на лісогосподарських роботах. Було вирішено організувати велику годівницю на вул. Липовій поблизу парку. З гордістю відзначалося, що Станиславівський осередок товариства, який нараховував 445 членів, після Львівського є найбільшим у Галичині.

На думку керівництва Галицького товариства охорони тварин, найкращі його осередки були у Львові, Кракові та Станиславові. Окремо роботу Станиславівського осередку було відзначено на з'їзді у Львові в 1913 році. Того ж року статус почесного члена Станиславівського товариства охорони тварин отримав керівник Галицького товариства охорони тварин Адольф Мусіл.

Ліга замість товариства

З розпадом Австро-Угорщини після Першої світової війни у Галичині припиняють діяльність громадські організації, які діяли в імперії, а їхнє місце займають аналогічні польські. 1 червня 1927 р. у Другій Речі Посполитій організовано спілку під назвою «Польська ліга друзів тварин», яка видавала часопис «Світ тварин».

У 1928 р. у Станиславові було закладено філію спілки, яка нараховувала всього 40 членів. Керівником її став Рудольф Вогель, а Казимир Літинський і Софія Мігоцька – заступниками. Членами організації були Т.Бачинський, доктор Станіслав Бергнер, Яніна Яворська, Калмукова, С.Кіровський, Міхал Лісєвич, Еміль Шафер, А.Сікорський, Марія Соколовська, Цензова, Марія Вішньовська.

У 30-х роках XX ст. у Станиславівському воєводстві існували два притулки для бродячих тварин – у Станиславові та Коломиї.

Можна стверджувати, що у Станиславові кінця XIX – початку XX ст. у місцевої громади були проблеми зі ставленням до свійських тварин. Проте існували й добрі традиції у діяльності громадських організацій, які ставили за мету культивування гуманного відношення до тварин.

Олег ПРОЦІВ